

تنظیم و کنترل بودجه دولتی

برای دوره کارشناسی و آزمون کارشناسی ارشد

مؤلف: دکتر رامین رحیمی

عضو هیأت علمی دانشگاه

سرشناسه	: رحیمی، رامین، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: تنظیم و کنترل بودجه دولتی برای دانشجویان کارشناسی و آزمون کارشناسی ارشد/مؤلف رامین رحیمی.
مشخصات نشر	: رشت: سپیدرود، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۶ص: جدول.
شابک	: 978-622-5854-70-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. (۲۰۵) - ۲۰۶.
موضوع	: بودجه برنامه‌ای -- ایران Program budgeting -- Iran بودجه‌ریزی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی) Budget process -- Examinations, questions, etc. (Higher) بودجه -- ایران Budget -- Iran
رده بندی کنگره	: HJ۲۱۵۴/۴
رده بندی دیویی	: ۳۵۲/۴۸۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۲۴۵۴۷۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

رشت: خ بحر العلوم، پاساژ رضا، طبقه اول، شماره ۷۶ - کد پستی ۱۵۱۸۶۴ - ۴۱۳۶۶ تلفن: ۳۳۲۶۵۷۵۹ همراه: ۰۹۱۱۳۴۸۲۹۰۹

*****

تنظیم و کنترل بودجه دولتی

مؤلف: دکتر رامین رحیمی

ناشر: سپیدرود

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

طرح روی جلد: مهندس رضا عباسی

صفحه‌آرایی: هنر و اندیشه

چاپخانه: لاله

قیمت: ۱۴۰ هزار تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۸۵۴-۷۰-۳

پیشگفتار

بحث تهیه و تنظیم بودجه با پیدایش دولت‌ها همراه بوده است و از آنجا که امروزه دولت‌ها نقش بسیار مهم و حیاتی در اقتصاد هر کشور دارند، توجه به نحوه کسب درآمدها و هزینه‌های آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد، بطوری که تنظیم و کنترل بودجه دولتی به یکی از تخصصی‌ترین و پیچیده‌ترین مباحث اقتصادی و مالی تبدیل گشته است.

بودجه دولتی به عنوان یک سند مالی مهم، نشان دهنده درآمدها، هزینه‌ها و سایر اقدامات مالی دولت در یک دوره زمانی خاص می‌باشد. تنظیم و کنترل بودجه به دولت کمک می‌کند تا میزان درآمدها و هزینه‌ها را برآورد کند و برنامه‌ریزی مناسبی برای تخصیص منابع و مالیات‌ها و کاهش هزینه‌ها داشته باشد و بتواند به بهبود وضعیت اقتصادی کشور کمک نماید.

کتاب حاضر برگرفته از آخرین تغییرات نظام بودجه‌ریزی کشور و بر اساس سرفصل درس تنظیم و کنترل بودجه دولتی شورای برنامه‌ریزی آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین حاصل توفیق سال‌ها تدریس مؤلف در مراکز دانشگاهی در گروه‌های اقتصاد، مدیریت و حسابداری می‌باشد لذا این نوشتار می‌تواند به عنوان یک منبع مفید، مورد استفاده تمامی دانشجویانی که درس بودجه دارند، قرار گیرد و نیز راهنمای خوبی برای مدیران و کارشناسان مالی دستگاه‌های اجرایی باشد.

برخود لازم می‌دانم از زحمات همه اساتید، همکاران و دانشجویان گرامی و همچنین خانواده عزیز که مؤلف را در تدوین کتاب مورد لطف و محبت قرار دادند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری نمایم و امیدوارم با نظرات اصلاحی و گرانقدر خود موجبات تقویت علمی کتاب حاضر را فراهم نمایند.

دکتر رامین رحیمی

هیأت علمی دانشگاه فنی و حرفه‌ای کشور

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول - کلیات بودجه	۱۱
مقدمه.....	۱۱
سیر تکامل بودجه ریزی.....	۱۱
بودجه ریزی در ایران.....	۱۲
تفاوت بودجه ریزی دولتی با خصوصی.....	۱۴
تعریف و مفهوم بودجه.....	۱۴
بودجه استان‌ها.....	۱۷
بودجه اقتصادی.....	۱۸
بودجه و وظایف اقتصادی دولت.....	۱۹
آزمون فصل اول.....	۲۱
فصل دوم - اصول بودجه	۲۵
مقدمه.....	۲۵
اصل سالانه بودن بودجه.....	۲۵
اصل وحدت بودجه.....	۲۶
اصل جامعیت بودجه.....	۲۷
اصل شاملیت یا تفصیل.....	۲۸
اصل تخصیص.....	۲۸
اصل عدم تخصیص.....	۲۹
اصل انعطاف پذیری.....	۳۰
اصل تخمینی بودن درآمدها.....	۳۰
اصل تحدیدی بودن هزینه‌ها.....	۳۱
اصل تعادل بودجه.....	۳۱
اصل تقدم درآمدها بر هزینه‌ها.....	۳۲
آزمون فصل دوم.....	۳۳
فصل سوم - تهیه و تنظیم لایحه بودجه	۳۷
مقدمه.....	۳۷
۱- پیش‌بینی مقدماتی بودجه.....	۳۸

۳۸	۲- تهیه گزارش اقتصادی
۳۸	۳- تصویب بخشنامه بودجه‌ای و ابلاغ آن
۴۰	۴- تهیه و تنظیم بودجه در دستگاه اجرایی
۴۲	۵- بررسی بودجه در سازمان مدیریت و برنامه ریزی
۴۲	۶- بررسی بودجه در شورای اقتصاد و تصویب در هیأت وزیران
۴۵	آزمون فصل سوم

فصل چهارم - تصویب بودجه ۴۹

۴۹	مقدمه
۴۹	۱- بررسی و رسیدگی در کمیسیون‌های تخصصی
۵۰	کمیسیون‌های خاص
۵۱	کمیسیون‌های تخصصی
۵۴	۲- بررسی لایحه بودجه در کمیسیون تلفیق
۵۵	۳- بررسی و تصویب کلیات لایحه بودجه در جلسات علنی مجلس
۵۵	۴- بررسی و تصویب تبصره‌ها در جلسات علنی مجلس
۵۶	۵- تصویب و ابلاغ قانون بودجه
۵۷	آزمون فصل چهارم

فصل پنجم - اجرای بودجه ۶۱

۶۱	مقدمه
۶۱	الف- ابلاغ بودجه
۶۲	ب- مبادله موافقتنامه‌ها
۶۲	ج- تخصیص اعتبار
۶۳	مراحل تفصیلی اجرای بودجه
۶۳	۱- تشخیص
۶۳	۲- تأمین اعتبار
۶۴	۳- تعهد
۶۴	۴- تسجیل
۶۵	۵- حواله
۶۵	۶- درخواست وجه
۶۵	۷- هزینه
۶۶	تنخواه و تنخواه گردان
۶۷	پیش پرداخت

۶۷	..... علی الحساب
۶۸	..... آزمون فصل پنجم
۷۱	..... فصل ششم - نظارت بودجه
۷۱	..... مقدمه
۷۱	..... الف - نظارت قوه مجریه
۷۱	..... ۱ - نظارت مالی
۷۳	..... ۲ - نظارت عملیاتی
۷۴	..... ب - نظارت قوه مقننه
۷۵	..... ۱ - نظارت قضایی
۷۶	..... ۲ - نظارت پارلمانی
۷۶	..... نظارت در ضمن سال مالی
۷۶	..... نظارت در پایان سال مالی
۷۷	..... ج - نظارت قوه قضائیه
۷۹	..... آزمون فصل ششم
۸۳	..... فصل هفتم - طبقه‌بندی درآمدها و هزینه‌ها
۸۳	..... مقدمه
۸۳	..... طبقه‌بندی درآمدها
۸۴	..... الف - درآمدهای عمومی
۸۴	..... بخش اول - درآمدهای مالیاتی
۸۶	..... بخش دوم - کمک‌های اجتماعی
۸۶	..... بخش سوم - کمک‌های بلاعوض
۸۷	..... بخش چهارم - درآمدهای اموال و دارایی‌ها
۸۷	..... بخش پنجم: درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا
۸۸	..... بخش ششم: درآمد حاصل از خسارات و جرایم
۸۸	..... بخش هفتم: درآمدهای متفرقه
۸۸	..... بخش هشتم - واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای غیرمالی
۸۹	..... بخش نهم - واگذاری دارایی‌های مالی
۸۹	..... ب - درآمدهای اختصاصی
۹۱	..... طبقه‌بندی هزینه‌ها
۹۲	..... الف - طبقه‌بندی عملیاتی هزینه‌ها
۹۶	..... ب - طبقه‌بندی فصول هزینه

۹۹.....	ج- طبقه‌بندی سازمانی.....
۱۰۲.....	د- طبقه‌بندی اقتصادی.....
۱۰۴.....	آزمون فصل هفتم.....
۱۰۷.....	فصل هشتم- روش‌های بودجه‌ریزی.....
۱۰۷.....	مقدمه.....
۱۰۷.....	الف- روش‌های پیش‌بینی درآمدها.....
۱۰۷.....	روش سال ماقبل آخر.....
۱۰۸.....	روش میانگین چند سال گذشته.....
۱۰۸.....	روش تخمین کارشناسی.....
۱۰۹.....	برآورد بر اساس مدل‌های اقتصادسنجی.....
۱۰۹.....	ب- روش‌های پیش‌بینی هزینه‌ها.....
۱۱۰.....	بودجه متداول یا سنتی.....
۱۱۱.....	بودجه‌ریزی افزایشی.....
۱۱۲.....	بودجه‌ریزی برنامه‌ای.....
۱۱۳.....	بودجه‌ریزی عملیاتی.....
۱۱۷.....	بودجه‌ریزی طرح و برنامه.....
۱۱۹.....	بودجه‌ریزی بر مبنای صفر.....
۱۱۹.....	بودجه‌ریزی بر مبنای هدف.....
۱۲۲.....	آزمون فصل هشتم.....
۱۲۷.....	آزمون پایانی.....
۱۳۳.....	پیوست‌ها.....
۱۳۳.....	پیوست اول- قانون محاسبات عمومی کشور.....
۱۷۵.....	پیوست دوم- قانون برنامه و بودجه کشور.....
۱۹۳.....	پیوست سوم- قانون دیوان محاسبات کشور.....
۲۰۵.....	منابع.....